

storočia, ktorí stotožnili Palestrinu a jeho súčasníkov s „vokálnou polyfóniou“ (prítom reálne sa niečo také ako „vokálna polyfónia“ pestovalo v 16. storočí iba v pápežskej kapele, ale už nie v ďalších rímskych kostoloch a inde; predtým dokonca ani v pápežskej kapele). Od cecilianistov prevzala tento termín hudobná historiografia, generácia H. Riemanna ho odovzdala 20. storočiu. Pokračujúce výskumy však ukázali, že tento termín je viac než sporný: 1. Izorytmické motetá Dufaya, ale aj hudba Ockeghema a i. je bez nástrojov nemysliteľná, nepredstaviteľná (dlhé tóny izorytmických taleí mohli hrať iba dychové nástroje, sú v zásade nespievateľné); 2. Od druhej polovice 16. storočia, teda v dobe Willaerta, Lassa, Palestrinu, bola v interpretácii cirkevnej hudby bežná prax „basso per l'organo“, t. j. sprevádzanie vokálneho telesa organistom (spôsobom basso seguente); 3. Od cca 80. rokov 16. storočia existovala prax nahrádzania spevákov nástrojmi (najmä cinkami, trombónmi a pod.), ktorú opisuje v predhovoroch svojich zbierok napríklad A. Gabrieli, ba dokonca J. Handl-Gallus, a používala sa aj prax „colla parte“. Vo svetskej hudbe 16. storočia sa talianske madrigaly či francúzske chansons spievali síce sólisticky vokálne (1 spevák/speváčka = 1 hlas), často sa však používal aj sprievodný nástroj

– lutna alebo čembalo. Neexistuje teda žiadny dôvod zotrvať pri tomto termíne (podobne ako neexistuje dôvod zotrvať pri označení záverečnej fázy hudobného baroka – približne prvej polovice 18. storočia – „vrcholný barok“...), ale treba ho nahradiť iným, napríklad, celkom jednoznačným termínom „renesančná polyfónia“. Iste, nástroje sa nepoužívali všade, Palestrina, Josquin sa často spievali v menších centrách, literárskych bratstvách a pod. iba „a cappella“. To však neznamená, že ide skutočne v princípe o čisto vokálnu hudbu. Nie je to nejaká podstatná poznámka, lebo termín „renesančná polyfónia“ sa ťažko ujíma aj inde a určite to potrvá ešte roky, kým „vokálna polyfónia“ bude uložená „ad acta“. Na mimoriadnej hodnote knihy P. Daněka táto pripomienka vôbec nič neubera, veď sporný termín súvisí aj s tzv. predvádzacou praxou (Aufführungspraxis).

Petr Daněk podáva vo svojej najnovšej knihe nielen obdivuhodne komplexný pohľad na jav, ktorý mal v Čechách mimoriadny význam a rozsah, ale prináša aj obrovské množstvo nových konkrétnych údajov, poznatkov, predovšetkým vlastných, ktoré vyplývajú z jeho dlhoročných systematických výskumov. Doc. Černý by bol určite aj na túto jeho knihu hrdý...

Ladislav Kačič

Toncrová, Marta – Smutná, Silva (eds.): Lidové písně z Podhorácka I. Náměšťsko a Velkobítešsko

Třebíč; Brno : Muzeum Vysočiny Třebíč; Etnologický ústav AV ČR, 2011, 510 s., ISBN 978-80-86894-18-8

Výpravná viazaná publikácia *Lidové písně z Podhorácka I* je prvým zväzkom zamýšľanej pramennej trilógie editoriek Marty Toncrovej a Silvie Smutnej. Piesňová zbierka vychádza na základe spolupráce dvoch inštitúcií: Muzea Vysočiny v Třebíči a Etnologického ústavu Akademie věd České republiky, pracoviště Brno, kde sa nachádza najviac zápisov piesní z Podhorácka. Pre túto piesňovú zbierku boli hlavným materiálovým základom pies-

ne z dvoch miest – Velká Bíteš a Náměšť nad Oslavou. Piesňové zápisy boli vybrané prevažne z rukopisných fondov Etnologického ústavu AV ČR v Brne, doplnené aj o novšie zápisy z terénnych výskumov, a to z Muzea Vysočiny v Třebíči (zápisy z rokov 2007 – 2011) a z Městského muzea vo Velké Bíteši (zápisy z rokov 2000 – 2006). Čo sa týka archívnych materiálov, ako ďalšie zdroje boli využité okrem fondov zo spomínaného múzea

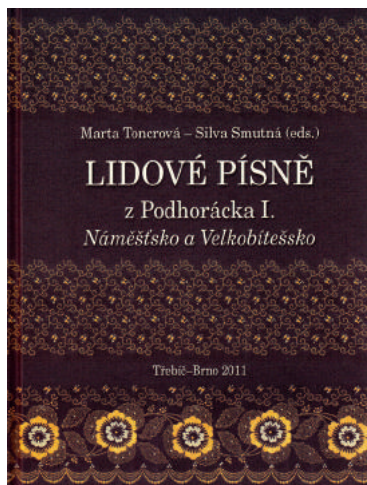
vo Velkej Bíteši aj rukopisné zápisy z Regionálneho múzea v Žďáře nad Sázavou. V týchto prípadoch ide o výber doteraz nepublikovaných zápisov piesní, ku ktorým boli zaradené a vybrané piesne aj zo starších tlačných edícií, a to z piesňových zbierok Františka Sušila, J. J. Pavelku, Leoša Janáčka, Pavla Vášu a Vratislava Bělíka (v obmedzenom množstve).

Spolu je v celej zbierke zachytených 342 piesňových zápisov, rozdelených do deviatich žánrových okruhov. Celkove sú vybraté zápisy od 23 zberateľov, v časovom slede od začiatku 20. storočia až do povojnovej doby, doplnené aj o súčasný terénny výskum z rokov 2000 – 2011.

Z celkového počtu piesňových záznamov môžeme ako významnejších zberateľov spomenúť, napríklad, Bohuslava Indru, Hynka Bíma, Františka Kyselkovú, Roberta Smetanu a Vratislava Bělíka. Nakolko ide o pomerne veľký a heterogénny počet zberateľov, táto skutočnosť sa odráža aj v spôsobe zapisovania piesní. Pri zápisoch od H. Bíma sú, napríklad, zachytené aj melodické ozdoby, čo v danej dobe v transkripciách registroval málokto zberateľ (u nás prevažne Karol Plicka). V spomínanej zbierke ich žiadny iný zberateľ nezapisuje.

Vydaná piesňová zbierka sleduje najmä praktické ciele – je predovšetkým zameraná na to, aby slúžila ako zdroj repertoáru piesní pre miestne folklórne skupiny, školy či kultúrne inštitúcie. Okrem aktívnych folkloristov je publikácia v neposlednom rade určená aj pre vedeckú verejnosť – najmä vďaka dôkladnému vedeckému spôsobu spracovania zápisov a komplexnou evidenciou piesní od viacerých zberateľov. Vedecký charakter publikácie zdôrazňujú odborné texty, ktoré tvoria úvod k piesňovej zbierke: dve štúdiá, ktoré podrobnejšie približujú históriu dokumentácie ľudových piesní, hudobnosťovú a žánrovú charakteristiku zozbieraného materiálu a miesto obyczajovej tradície v súčasnom živote sledovaných regiónov.

Ako editorky vo svojich štúdiách upozorňujú, problematika kultúrneho a teritoriálneho definovania Podhorácka je pomerne zložitá. Vymedzenie regiónu je určené nielen zemepisne, ale najmä jazykovo – prevláda tu hanácky dialekt. Etnomuzikologička Mar-

ta Toncrová sa opiera hlavne o národopisnú štúdiu J. F. Svobody (*Od Horácka k Podýjí*, 1924/1925, č. 2, s. 17–20). Ďalej sa obe štúdie zameriavajú na podrobnejšie priblíženie obsahu jednotlivých piesní, upozorňujú na prácu rôznych zberateľov. Pri komparácii je spomenutá aj významná zbierka Jana Jurečka, ktorá však napriek svojmu rozsahu (167 piesní) v tejto publikácii nemohla byť využitá najmä preto, že vôbec neobsahuje melodické nápevy. Autorka štúdie však poznatky tohto zberateľa využíva na doplnenie poznatkov o spevných príležitostiach niektorých piesní.

Štúdiá Silvy Smutnej je zameraná etnograficky. Popisuje a podrobne zaznamenáva jednotlivé zvyky a ich udržiavanie alebo znovuoživenie v tomto regióne. Jadro štúdie tvorí opis konkrétnych javov v rámci jednotlivých fáz tradičného obyczajového cyklu na Podhorácku. Zvykoslovné obdobie sa začína fašiangovými zvykmi, pokračuje Veľkou nocou a pálením ohňov počas tzv. Filipojakubskej noci. K svätodušným sviatkom sa viaže miestny zvyk – tzv. „kráľovničky“. Piesne k tomuto zvyku zapísala v minulosti, napríklad, aj Františka Kyselková či Hynek Bím. V tomto prípade ide v súčasnosti o znovuoživenie miestneho zvyku, hlavne v oblasti Veľké Bíteše. Ďalej autorka pokračuje opisom zvykov na Vianoce a končí obdobím Troch kráľov. Na základe historických súvislostí približuje ľudové zvyky a slávnosti aj pre súčasných členov folklórnych skupín a aj pre širšiu verejnosť.

Najdôležitejšiu časť knihy tvoria zápisy piesní, rozdelené podľa jednotlivých žánrov nasledovne: piesne ľúbostné, vojenské a regrútske, žartovné a pijanské, k výročným zvykom, k obyčajom životného cyklu človeka, ďalej piesne o remeslách, tanečné, epické piesne a uspávanky. Pri jednotlivých piesňach sa uvádza meno zberateľa, speváka a rok, kedy sa zápis realizoval; taktiež je uvedený aj zdroj piesne. Základné radenie piesní v zbierke je abecedné, s poradovým číslom, čomu zodpovedá aj podrobne vytvorený register. K nemu sa viaže nemenej dôležitý register spevákov a zberateľov. Z tohto dôvodu je publikácia veľmi prehľadná, podrobná a užívateľ zbierky sa v nej môže ľahko orientovať. V neposlednom rade je dôležitá obrazová príloha: okrem priblíženia historických zápisov ľudových piesní, obrazových dokumentov k súčasnej obýčajovej tradícii spojenej so spevom, dobových krojov, historických a súčasných snímok lokalít zachytáva aj portréty najvýznamnejších zberateľov a ich spevákov. Osobitnú časť tvoria dodatkové zoznamy obcí a lokalít, v ktorých boli piesne zaznamenané.

Samotný podnet na vydanie zbierky pochádzal od S. Smutnej, pracovníčky Muzea Vysočiny Třebíč, ktorá sa podieľala aj na príprave grafického riešenia edície, výbere príloh a príprave nototlače. Vybrané piesne spracovávala a pripravila do tlače M. Toncrová.

Vo svojej podstate ide o vôbec prvú vydanú rozsiahlu zbierku piesní z tejto oblasti. Publikácia je prínosná, objavná a zaujímavá aj vďaka tomu, že podrobne a pútavým spôsobom zaznamenáva minulý a súčasný stav folklórnej tradície v spomínaných oblastiach a lokalitách, čo je v neposlednom rade veľmi dôležité pre zachovanie folklórneho povedomia obyvateľov týchto oblastí v súčasnosti. Publikácia tak plní nielen funkciu udržania ľudových tradícií v daných lokalitách vo forme výpravného spevníka, ale spolu s kvalifikovanými opismi jednotlivých zvykov a tradícií od jednotlivých zberateľov, svojou kriticky a odborne poňatou úpravou textu a piesní sa radí medzi odborné publikácie s prínosom nielen pre širšiu verejnosť, ale aj pre vedecký výskum.

Miriám Timková